

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Michaela Martinová

Multikulturalismus v Anglii

Bakalářská práce

Praha 2010

Autor práce: **Michaela Martinová**

Vedoucí práce: **PhDr. Jan Balon, Ph.D.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: **2010**

Hodnocení:

Bibliografický záznam

MARTINOVÁ, Michaela. *Multikulturalismus v Anglii*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, 2010. 42 s. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Jan Balon, Ph.D.

Anotace

Bakalářská práce „Multikulturalismus v Anglii“ pojednává o jevu, který je produktem moderní společnosti, od druhé poloviny devatenáctého století. S politikou multikulturalismu je Anglie spojena z důvodu velkých imigračních vln po druhé světové válce. Tyto vlny ovlivnily Anglii hlavně po stránce kulturní. Rozmanité kulturní bohatství mělo silný vliv na národní identitu. Proto můžeme označit Anglii za multikulturní stát.

Nejprve je definován pojem multikulturalismus. Historický kontext vychází z textů od významných sociologů zabývajících se imigrací v Anglii jako je například Evans, R. Lowe nebo N. Lowe, díky nimž se dozvídáme o příchodu přistěhovalců do Anglie a o politice, která tento příchod přistěhovalců doprovázela. Následně je představena současná situace, což vede až k diskuzi o národní identitě. Pomocí textových kompilací je poukazováno na situaci Velké Británie v multikulturalistickém pojetí. V závěrečném shrnutí práce je zobrazeno, jak se s přívalem přistěhovalců Anglie srovnala a jakým způsobem byla ovlivněna současná státní sociální politika. Díky skutečnosti, že jiná publikace o vývoji multikulturalismu na území Anglie v češtině není dostupná a že jsem čerpala od velmi významných sociologických osobností, může práce sloužit jako podklad k dalším publikačním textům, které se zabývají vlivem multikulturalismu na britský sociální systém.

Annotation

Bachelor thesis 'Multiculturalism in England' deals with the phenomenon, which has been a product of modern society since the second half of the nineteenth century. The politics of multiculturalism is linked to England because of the large waves of immigration after World War II. These waves affected England, primarily from the

cultural point. Diverse cultural heritage had a strong impact on national identity. Therefore we can call England like a multicultural state.

First I define the concept of multiculturalism. Historical context is based on texts by prominent sociologists dealing with immigration in England, such as Evans, R. Lowe and N. Lowe, with whom we learn about the arrival of immigrants to England and about the politics that accompanied with the arrival of immigrants. Then is introduced the current situation, which leads to a discussion of national identity. For text editing, I used the method of compiling the text, because it is pointed out that the situation in Great Britain multiculturalist approach. The summary paper is showing how the influx of immigrants settled England and how they were affected by the current state of social policy.

Fact that other publications on the development of multiculturalism in England is available in Czech, and I drew from a very important sociological figures, can work to serve as a basis for further publishing texts that deal with the influence of multiculturalism on the British social system.

Klíčová slova

Multikulturalismus, Anglie, imigrace, britská identita, kultura

Keywords

Multiculturalism, England, immigration, Britishness, culture

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne: 21. 5. 2010

Michaela Martinová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Janu Balonovi, Ph.D. za vedení práce, svým spolužákům za několik excelentních gramatických a stylistických korektur, konstruktivních připomínek a v neposlední řadě bych chtěla poděkovat rodině a přátelům za trpělivost, kterou se mnou měli.

Obsah

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	- 8 -
ÚVOD	- 10 -
VYMEZENÍ PRÁCE	- 12 -
1 MULTIKULTURALISMUS	- 12 -
1.1 DEFINOVÁNÍ POJMU MULTIKULTURALISMUS	- 12 -
1.2 VZNIK A HISTORIE POJMU MULTIKULTURALISMUS	- 16 -
1.3 HLAVNÍ DISKUZE O MULTIKULTURALISMU	- 17 -
1.4 POLITIKA MULTIKULTURALISMU	- 18 -
1.4.1 <i>Liberální demokracie</i>	- 20 -
1.4.2 <i>Radikální demokracie</i>	- 21 -
1.5 MULTIKULTURALISMUS A KULTURA	- 22 -
1.6 MIGRACE	- 24 -
1.7 INTEGRACE	- 25 -
2 POČÁTKY A VÝVOJ MULTIKULTURALISMU V ANGLII	- 26 -
2.1 PŘÍCHOD IMIGRANTŮ DO ANGLIE	- 27 -
2.1.1 <i>Omezení migrace vytvořené britskou vládou</i>	- 29 -
2.1.2 <i>Vztahy mezi rasami v Anglii</i>	- 31 -
3 SITUACE MULTIKULTURALISMU V ANGLII DNES	- 34 -
3.1 POHLED NA SOUČASNOU SITUACI NE-BÍLÉHO OBYVATELSTVA V ANGLII	- 35 -
3.2 BRITSKÁ DISKUZE O NÁRODNÍ IDENTITĚ	- 36 -
ZÁVĚR	- 38 -
POUŽITÁ LITERATURA	- 40 -

Projekt bakalářské práce

předpokládaný název: Multikulturalismus v Anglii

výzkumný problém:

Má práce se bude zabývat otázkou multikulturalismu. Tedy tím, že v jednom státě mohou společně žít nejen jednotlivci, ale i skupiny s různou kulturou. Především se bude jednat o situaci multikulturalismu v Anglii. Anglie je pro studium tohoto problému vhodná, protože v ní žije přes dva milióny muslimů. Z tohoto důvodu se v práci bude nejvíce řešit otázka Islamofobie, což je momentálně jedno z nejvíce diskutovaných témat v Evropě v problematice multikulturalismu.

metodologie a cíle:

Má práce bude založena na principu kompilace adekvátních textů samotných autorů, kterou doplním informacemi z publikovaných textů, které denně vycházejí v novinách a odborných časopisech. Budu v textech pátrat nejen po základních informacích a problémech multikulturalismu, ale budu se i snažit pomocí textů hledat řešení problémů, se kterými se potýká. Cílem je poskytnout ucelený přehled základních informací o multikulturalismu a seznámení se s některými informacemi na příkladu Anglie. Pokusím se srovnat přístupy jednotlivých teoretiků a snažit se nalézt společné a protikladné rysy teorií.

orientační seznam literatury:

Karen Armstrongová (2008). Islám. Praha: Slovart.

Udo Ulfkotte (2003). Hrozba terorismu: islamisté a jejich tajná síť. Praha: Ikar

Asifa Hussain, William Miller (2006). Multicultural Nationalism. Oxford University Press

Keith Banting and Will Kymlicka (2006). Multiculturalism and the welfare state. Oxford University Press

Cornwell, Stoddard (2001). Global multiculturalism. Rowman and Littlefield publishers, inc.

Giovanni Sartori (2005). Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci. Praha: Dokořán

Bakalářská práce

Marek Hrubec (2008). Interkulturní dialog o lidských právech: západní, islámské a konfuciánské perspektivy. Praha: Filosofía

Martin Josef Matušík (2006). Neklid doby: filosofické eseje o radikálním zlu a jiných úzkostech dneška. Praha: Filosofía

Nancy Fraser (2007). Rozvíjení radikální imaginace: globální přerozdělování, uznání a reprezentace. Praha: Filosofía

Charles Tylor (2001). Multikulturalismus: zkoumání politiky uznání. Praha: Filosofía

Edward Said (2008). Orientalismus: západní koncepce orientalismu. Praha: Paseka

konzultant: *PhDr. Jan Balon, Ph.D.*

Úvod

Migrace obyvatelstva, ať už přirozená nebo vynucená, má za následek míšení kulturního bohatství jednotlivých národů. Celé rodiny přejímají zvyky od svých nových sousedů a vytváří se tak unikátní a nové prostředí pro život a růst dalších generací. Světoví sociologové jako například Charles Taylor nebo Will Kymlicka označili tento jev jako multikulturalismus.

Mezi nejdůležitější multikulturní státy Evropy patří z historických hledisek Německo nebo Anglie. Britské koloniální impérium Commonwealth se stalo po druhé světové válce útočištěm mnoha dobrovolných i nedobrovolných imigrantů, což mělo za následek velmi významný přísun nových zvyklostí a kulturní vyspělosti. Tato situace s sebou přináší mnoho pozitivních aspektů, jakým je třeba rozvíjení zahraničního obchodu, ale stejně tak znamená nebezpečí v potlačení anglické kulturní suverenity.

V mojí práci se chci soustředit na zodpovězení otázky, co vlastně střetnutí tolika různých kultur na britském území znamená, tedy hlavně poukázat na to, jak se postupně stávala Anglie multikulturní zemí, a jak se v současnosti s touto situací vyrovnává.

Bakalářská práce je rozdělena do tří hlavních částí. První část vymezuje pojem multikulturalismus, kde vysvětlím, co pojem multikulturalismus vlastně znamená a představit ho pomocí událostí a situací, s nimiž bývá multikulturalismus propojen. Druhá část práce se bude věnovat počátkům a vývoji multikulturalismu v Anglii. Také se zde zmíním o tom, proč je pro Anglii politika multikulturalismu důležitá a jaký vliv na Anglii tato politika má a měla. Zaměřím se i na to, z jakého důvodu považuji za počátky multikulturalismu v Anglii poválečnou dobu po druhé světové válce. V poslední třetí kapitole se bude snažit popsat to, jak se v současnosti s multikulturalismem v Anglii vyrovnávají. Důležitým tématem této kapitoly bude také nahlédnutí do britské diskuze o národní identitě, která ukazuje, jak se v Anglii s problematikou multikulturalismu vyrovnávají a jak se k tomuto tématu Angličané staví.

Ke zpracování tématu byly použity zdroje z knih a publikovaných textů, odborných časopisů a internetu. Proto je tedy práce založena na principu kompilace adekvátních textů různých autorů píšících o multikulturalismu a tématech spadajících do diskurzu multikulturalismu. Má práce se opírá o pasáže z vybraných knih jako je

Bakalářská práce

„Multikulturalismus, zkoumání politiky uznání“ od Charlesa Taylora, „Politická teorie multikulturalismu“ od Pavla Barši nebo dalších významných autorů.

Vymezení práce

Bakalářská práce se zabývá tématem multikulturalismu v Anglii. Vzhledem k častým nejasnostem a záměnám pojmů „Anglie“ a „Británie“, je důležité si oba pojmy přesně vymežit. Anthony Giddens poukazuje také na to, že tyto dva pojmy jsou jiného významu a často se navzájem zaměňují [Giddens 2001]:

„Mnozí říkají „Anglie“ když myslí „Británie“, a naopak.“ [Giddens 2001, str. 115]

Pokud v textu používáme termín „Anglie“, myslíme tím tu část území Velké Británie (Anglie, Skotsko a Wales), které je označováno jako „Anglie“. Naopak když používáme pojem „Británie“, tak tím myslíme území britských ostrovů včetně Severního Irska. V práci se používá spousta informací, které se týkají „Británie“ a ne pouze „Anglie“, ale i přesto jsou v textu tyto data využita, protože do tohoto území spadá i „Anglie“.

Dále se práce věnuje tématu přistěhovalectví do Anglie a vzhledem k vzniku multikulturalismu v druhé polovině devatenáctého století, se zabývá obdobím Anglie po druhé světové válce po současnost.

1 Multikulturalismus

Pro moji práci je klíčové vymezení pojmu multikulturalismus, a proto jsem se první kapitolu rozhodla věnovat tomuto termínu. Nejprve se ho budu snažit definovat a zařadit do situací, kdy je používán. Dále se budu věnovat vzniku a historii tohoto termínu a zaměřím se na politiku multikulturalismu a jeho vztahu ke kultuře, migraci a integraci.

1.1 Definování pojmu multikulturalismus

Termín multikulturalismus není vůbec jednoduché jednoznačně vymežit. Příčinou je tomu to, že v odlišných kontextech může znamenat zcela různé významy. Jednou ho můžeme mínit jako typ společenské situace, pak třeba jako vědeckou teorii, dále jako politický cíl, vizi či ideál. Zároveň můžeme klasifikovat multikulturalismus jako ideologii, koncept, princip, diskurs či hnutí, ba dokonce jako hodnotu, postoj, problém

nebo výzvu [Hirt 2005]. Tento termín je často přizpůsobován problému, kterým se autor zabývá. Proto jsem se rozhodla poukázat na základní definice multikulturalismu pomocí různých autorů.

Jak již bylo zmíněno, tak na pojem multikulturalismu můžeme nahlížet různě. Nejprve se zabývám pojmem multikulturalismus, za pomoci Charlese Taylora, který se věnoval tomuto pojmu společně s tématem politiky identit. Proto také jeho pojetí multikulturalismu vypadá takto:

„Z rozličných aspektů současné politiky vystupuje do popředí potřeba, někdy i požadavek, uznání. Potřeba uznání, dá se říci, je jednou z hybných sil nacionalistických hnutí v politice. A požadavek uznání je dnes kladen ve zcela odlišných konstelacích, ve jménu menšin či „podřízených“ skupin, v rámci různých forem feminismu a ve spojení s tím, co se dnes označuje jako politika „multikulturalismu“.“ [Taylor 2001; s. 41]

Na základě toho výroku musíme uznat, že je pro multikulturalismus důležitý problém politiky uznání, což je pro nás velmi aktuální záležitost. Všude ve světě se setkáváme s tímto problémem multikulturalismu a je jedno, zda se nacházíme v Evropě nebo v Americe. Proto některá politická společenství tvoří různé požadavky a zřizuje speciální zákony pro správu daných kultur, čímž se snaží chránit různé kultury v politickém společenství. Tento úryvek jsem vyjmula z eseje Charlesa Taylora, která se věnuje politice uznání a považuje se za jedno z nejdůležitějších děl multikulturalismu. V této práci se Taylor hlavně věnuje formám nedostatku uznání. Za první nedostatek se považuje podle Taylora nedostatečné uznání kulturní identity příslušníků menšin a privilegovaných skupin. Poukazuje tedy na to, že každá menšina či skupina má svůj vlastní soubor tradic, praktik a hlavně každá skupina má svojí historii. Dále nedostatečné uznání nachází Taylor v uznání faktu, že kulturní identita má hluboký význam a vlastní hodnotu. V souvislosti s tímto faktem poukazuje na příslušníky neuznaných kultur, kteří mají pocit vykořenění a nicotnosti, v nejhorším případě jsou ohroženi rizikem zániku své kultury [Wolfová 2001]. Důležité je také si uvědomit, že naše identita je z části charakterizována uznáním či neuznáním, a pokud nejsou dodržovaná základní pravidla uznávání a zneuznávání, tak to může lidem uškodit. Můžeme tím lidem zrcadlit obraz jich samých jako znevažující nebo ponižující. Potřeba uznání se proto pro nás stává téměř základní lidskou potřebou, která není pouze výrazem zdvořilosti, již jsme lidem povinováni [Taylor 2001].

Ne vždy byl zájem o identitu člověka a uznání tak velký. V minulosti prošel dvěma základními změnami, jež byly příčinou zvýšení zájmu o identitu člověka a uznání. Jednou z příčin bylo zhroucení společenských hierarchií dříve tvořících základ cti. Druhá příčina byla modifikování a posílení nových pojetí identit na konci 18. století, která vycházela z toho, že lidé jsou vybaveni morálním pocíťováním, určitým intuitivním citem pro to, co je správné a co je špatné [Taylor 2001].

Tímto můžeme říct, že pojem multikulturalismus je vlastně důležitý pro politiku menšin či „podřízených“ skupin, hlavně v podání politiky uznání, ale stále se nedozvídáme, za co přesně je pojem multikulturalismus považován. Trochu lepší vysvětlení by nám mohl poskytnout následující úryvek, ve kterém Will Kymlicka, jeden z čelních představitelů liberálního multikulturalismu, hovoří o multikulturalismu jako:

„... o ‘členství’ v ‘kulturách’ různých ‘minorit’ a tedy ‘skupin’, přičemž předpokládá existenci jakéhosi pouta mezi jednotlivcem a konkrétní kulturou, které leží hluboko v lidské povaze.“ [Hirt 2005, s. 12]

Zde se dozvídáme, že kromě minorit a „podřízených“ skupin, je multikulturalismus důležitý i pro jednotlivce a jeho spojení s kulturou. Což je základ většiny témat o multikulturalismu. Ale důležité pro nás hlavně je, v jaké situaci se multikulturalismus projevuje. Příkladem nám může být multireligiozita, projevující se v kontextu západních společností. V této souvislosti totiž pojem multikulturalismus nabývá dvou významů:

„Multikulturalismus je buď (1.) popisem stavu některých soudobých komplexních společností, v nichž existuje větší množství kulturně, nábožensky či etnicky odlišných skupin, přičemž tato pluralita je považována za žádoucí a ‘politicky korektní’. Nebo jde o (2.) politický program, ospravedlňující a podporující vznik/trvání takového společenského uspořádání.“ [Nešpor 2005, s. 145]

V úryvku si sám autor přiznává, že multikulturalismu má více významů a zdaleka není jediným autorem. Giovanni Sartori si vykládá slovo multikulturalismus ve dvou významech, a to i přestože přiznává, že multikulturalismus může nabývat několika významů. První význam popisuje jako faktický stav, jako konstatování existence rozmanitých kultur. V druhém významu je multikulturalismus prohlášen za hodnotu, a to dokonce za hodnotu prioritní. Sartori nás upozorňuje na to, že nyní je v popředí druhý význam multikulturalismu. Tento druhý význam má kořeny sahající až k marxismu. Časem multikulturalismus dorazil do Spojených států, kde se

amerikanizoval, ale před tím než tam dorazil, se inspiroval učením britských neomarxistů, které silně ovlivnil Foucault. Na univerzity proniká multikulturalismus se zavedením „kulturních studií“. S příchodem multikulturalismu do USA, na univerzitách vznikly diskuze o spravedlnosti systému a učebních plánů. Proto, když se multikulturalismus dostal do Ameriky, vytvořil intelektuální teoretiky, kteří měli široké marxistické průpravy. Američtí marxisté jsou ti, kteří hlavně vytváří druhou verzi multikulturalismu. Zde je totiž multikulturalismus vnímán jako netolerantní, odmítá vzájemné uznání a oddělování v něm převládá nad integrací. Ale i přes tato fakta má dnes převahu multikulturalismus upínající se k etniku, který je zároveň i „kulturní“ povahy. Podle Sartoriho můžeme také multikulturalismus označit za nositele ideologie a ideologického projektu. [Sartori 2005].

Na multikulturalismus můžeme pomýšlet jako na teorii, i když podle Tomáše Hirta jde spíše o sociální fakt. Ale i tak multikulturalismus můžeme definovat takto [Hirt 2005]:

„Vzhledem k tendenci dotyčné ‘teorie‘ splývat se skutečností, k níž referuje (resp. s obrazem skutečnosti, který sama kreslí), považujeme za vhodnější chápat multikulturalismus jako (nereflektované) deskriptivní schéma společenské reality, ve kterém diference založené v konfuzním principu etnicity (a v odvozených kategoriích), jež jsou chápány coby ‘kulturní’, vystupují jako ‘objektivní’ a zároveň nadřazené nad jiné typy společenských diferencí.“ [Hirt 2005, s. 50-51]

Pokud multikulturalismus vnímáme jako normativně-etický přístup, musíme zaregistrovat fakt, že někteří lidé jsou znevýhodněni v přístupu ke společenským zdrojům na základě toho, jak jsou v kontextu moderních států považováni za „příslušníky“ nepriviligovaných společenských kategorií. Normativně-etickým ideálem multikulturalismu je tedy „integrace“ doposud vyloučených „skupin“ do občanského celku, do kterého vede cesta přes zajištění veřejného uznání „kulturně-skupinové identity“ [Hirt 2005].

Nahlédneme-li do encyklopedií, zjistíme, že multikulturalismus je sociální pohled, veřejně zavazující k uznání mnoha kultur a kulturních identit. Můžeme ho definovat jako státní společenství nebo svět, kde existuje mnoho rozdílných etnik a kulturních skupin, které jsou politicky významné nebo jako program nebo politiku podporující řečené společnosti [Smelser, Baltes 2001]. Multikulturalismus poukazuje také na to, že

kultury, rasy, etnické skupiny a hlavně menšinové skupiny, si zaslouží zvláštní uznání jejich rozdílů v rámci dominantních kultur [Bevir 2007].

V této části textu jsem uvedla různá pojetí multikulturalismu v různých situacích, tak jak je multikulturalismus vnímán, čímž jsem chtěla vytvořit základní přehled toho, co vlastně multikulturalismus je. Z kompilace textů jsem se dozvěděla, že multikulturalismus je pojem, který má mnoho podob. Já osobně se neztotožňuji s ani jednou z těchto definic a považuji multikulturalismus spíše za diskurs¹, který je spojován s uznáním menšin či „podřízených“ skupin, s jedincem a jeho spojením s kulturou, s různorodostí kultur, s migrací a integrací a s bojem o svobodu a rovnost na základě respektu politických a kulturních rozdílů, tedy také politiku identit.

1.2 Vznik a historie pojmu multikulturalismus

Ve světě docházelo a stále dochází k různým přesunům obyvatel. Lidé často hledají jen místa, kde by mohli v klidu žít, starat se o své rodiny a mít potomky. Proto se stává, že na jednom místě se setkává více kultur najednou a dané místo pak můžeme označit jako multikulturní. Pokud se nad tímto výrokem více zamyslíme, zjistíme, že v nynější době je většina moderních států multikulturních a další státy se multikulturními stávají [Levinson, Ember 1996]. Tuto myšlenku také vyjádřil ve své eseji Charles Taylor:

„...všechny společnosti jsou stále multikulturnější a zároveň poréznější. Tyto dvě vývojové tendence jsou ve skutečnosti paralelní. Poréznost společností znamená, že jsou otevřenější mnohonárodní migraci; čím dál víc jejich členů žije v diaspoře, jejíž centrum je někde jinde.“ [Taylor 2001; str. 79]

Spousta společností je sice již dlouhou dobu multikulturních, ale termínu multikulturalismus se v sociálních a v politických vědách začalo používat teprve nedávno. Tento termín byl prvně významně použit v roce 1965 v úvodní zprávě „*Canadian Royal Commission on Bilingualism and Biculturalism*“. Dokument se zabývá etnickými kulturami v Kanadě. Především dvěma hlavními skupinami, které tam žijí, Angličany a Francouzi, ale z dokumentu také zjistíme, že se na tomto místě zdržuje více etnických kultur. I tak se tam stávají oficiálními jazyky pouze angličtina a francouzština a země je tedy oficiálně bilinguální [Smelser, Baltés 2001].

---

¹V tomto případě se jedná o typ pojmového myšlení zprostředkované rozumnou řečí. (Jandourek 2007)

Dále se multikulturalismus objevil v druhé polovině 60. let 20. století na trhu idejí ve Spojených státech v souvislosti s tzv. etnorevitalizačními hnutími, které požadovaly hlavně politické uznání různých skupin či komunit, jež se odvolávaly na společný „etnický původ“. Jedním z důvodů byl ten, že v různých oblastech společenského života neustále docházelo k symbolickému i faktickému znevýhodňování lidí nespádajících do kategorie běloch-muž-protestant-původem Anglosas. Proto časem započal ve Spojených státech boj proti diskriminaci jednotlivců, za občanskou rovnost a jednotu, stávající se po čase bojem za uznání politické svébytnosti etnických skupin. Multikulturalismus staví na předpokladu objektivní existence etnických skupin a s tímto názorem zachází jako s pravdou, která je bytostně vlastní lidské přirozenosti [Hirt 2005]. Od té doby se termín multikulturalismus začal rozšiřovat do celého světa. Hlavní myšlenkou multikulturalismu na počátku bylo, že společnost je velmi rozmanitá a snaží se mezi sebe začleňovat různé společenské kultury. Tato myšlenka se stala velmi oblíbenou a především byla podporována různými členy historických skupin, hlavně těmi členy, kteří se cítili společností opomíjeni. Multikulturalismus se nadále rychle šířil, až se stal globálním fenoménem, k čemuž mu pomohl vliv světové expanze obchodu a komunikace. Začal se šířit po celém světě. Mezi první části světa, kam zamířil, byla Kanada, pak USA a později Západní Evropa, Severo-západní Evropa, kde se tato myšlenka multikulturalismu začala rozvíjet hlavně v Anglii [Smelser, Baltes 2001].

1.3 Hlavní diskuze o multikulturalismu

Hlavní diskuze o multikulturalismu řeší otázku kulturní různorodosti (označuje hranice mezi rozdílnými skupinami, založenými na etnicitě, rase, socioekonomickými třídami, jazyku, životním stylu nebo sexuální orientaci) po celém světě. Odvětví společenských věd navrhuje různé sociální a politické problémy vyzdvihující multikulturalismus mezi důležitá témata nového milénia. Tyto problémy se zabývají otázkami přírodních kultur a vztahů lidí žijících vedle sebe. Zvláště se otázky zajímají o politické důsledky na straně odpovědí, které jsou nám dávány. Političtí filosofové usilují o řešení otázek pomocí multikulturalismu poměrně úspěšně. Problém je v tom, že nikdo si není zcela jist, jaké to bude mít skutečné následky. Kymlicka poukazuje na to, že multikulturalismus řeší dva druhy kulturní různorodosti. Za prvé se věnuje různorodosti sociálních kultur a za druhé tvorbou různorodosti pomocí individuální a rodinné migraci. Proto se od Kymlicky dozvídáme, že multikulturalismus řeší oba dva druhy kulturní různorodosti, tedy polyemickou, která vyplývá z individuální, a rodinné

migrace a multinacionální, vyplývající ze začlenění předešlých vládnoucích kultur do velkého státu [Smelser, Baltes 2001].

1.4 Politika multikulturalismu

Politika multikulturalismu hledá způsob, jak řešit následky sociální a kulturní různorodosti, které vyžadují sociální a politické změny, a tudíž je politika multikulturalismu jednotlivých států jedinečná. Každý demokratický stát by měl být oficiálně nábožensky neutrální. Měl by být nestranný a hlavně tolerantní ke sdružením fyzických osob, které chtějí lidé tvořit. Politika může být totiž zdrojem útlaku, zvláště pokud jsou na vyšších postech mocné kulturní elity nebo když se snaží získávat kontrolu nad prostředky státních institucí [Smelser, Baltes 2001]. Často se stává, že instituce přizpůsobují podmínky tak, aby chránily kulturní menšiny a neohrožovaly méně silné členy komunit. Příčinou pak bývá, že se dané menšiny snaží na státě obohatit. Kultyry si nezaslouží a ani nepotřebují státní pomoc k přežití, i když jí často využívají. Tento pohled na věc se spojuje spíše s občanským než s etnickým ohledem na stát. Občanský stát je ten, v němž občané jsou členy na základě společného závazku k ústavním principům a hodnotám, které jsou nezávislé na specifických kulturních spojeních. Dále může být stát založen na etnickém základě, kde se předpokládá, že základní soubor je společného etnického původu a zařazuje se podle kulturního rámce. Jak jsme zjistili, tak stát hraje klíčovou roli v řízení sociální a ekonomické aktivity, což je nevyhnutelný proces. Víceméně každý stát je tvořen hranicemi, vzdělávacím systémem, oficiálním jazykem (nebo více jazyky), státními svátky a základními právy a povinnostmi každého občana. Záleží na státě, ve kterém žijeme a jaké podmínky pro život nám dává, ale cílem multikulturalismu je, aby náboženské skupiny, různé kulturní menšiny atd. se mohly začlenit do společnosti tak, aby v daném státě měly rovné podmínky pro život, jako ostatní občané [Smelser, Baltes 2001].

Každý stát k problému rovných podmínek pro žití ve státě přistupuje jinak. Dost často záleží na skladbě obyvatelstva daného státu. Další příčinami je pak, že v každém státě je jiný nátlak na veřejné instituce, tedy hlavně na státní úřady, školy a univerzity. Instituce se často dostávají pod palbu kritiky za to, že neuznávají nebo nerespektují svébytné kulturní identity občanů. V současné době jen obtížně nalézáme nějakou demokratickou společnost nebo společnost nacházející se na přechodu k demokracii, která nemá problémy se spory, co se týče způsobů, jak by měly veřejné instituce

uznávat identitu kulturních a znevýhodněných menšin. Na tuto situaci v demokratických společnostech reaguje současný liberalismus. Poukazuje na to, že lidé žijí většinou ve velkoměstech, čímž dochází k nedostatečné identifikaci s institucemi věnujícím se veřejným účelům, a kvůli tomu se lidé ve společnosti více pohybují anonymně. Proto nás veřejné instituce musí brát jako sobě rovné osoby, ať už je naše identita etnicky, nábožensky, rasově či pohlavně jakákoliv. Což je důvodem, proč se společnosti, nebo státy, snaží lidem vyjít vstříc hlavně v potřebách „primárních statků“, jako je příjem, zdravotní péče, vzdělání, náboženská svoboda, svoboda slova, tisku, shromažďování, právo na zákonný proces, volební právo a právo zastávat veřejný úřad. Tedy jedná se hlavně o zájmy společně sdílené všemi lidmi bez ohledu na rasu, náboženství, etnikum nebo pohlaví. Otázkou ale zůstává, zda lidé nepotřebují pro svoje životní cíle a naděje, zařadit mezi primární statky i kulturní kontext. Někteří lidé a instituce občas potřebují porozumět kulturním kontextům určitých skupin. Je to proto, že různé kulturní skupiny nebo menšiny mohou mít jiný hodnotový žebříček. Což by pro ně mohl být problém, kdyby se jim nedostávalo jejich základních potřeb a tyto skupiny by začaly ve společnosti mizet [Gutmannová 2001]. To také vysvětluje chování moderních multikulturních společností:

„Multikulturní společnosti a společenství se zasazují o svobodu a rovnost všech lidí a jsou založeny na respektu k rozumným intelektuálním, politickým a kulturním rozdílům.“ [Gutmannová 2001, s. 39]

Nynější demokratické společnosti se potýkají s otázkami, jak se vyrovnat s problémy politiky uznání a rovnosti občanů [Gutmannová 2001]. Nejvíce jsou těmito problémy tedy zaměstnávány demokratické státy:

„Demokracie vyústila v politiku rovnoprávného uznání, které v průběhu let nabylo různých forem a dnes se znovu vrací v podobě požadavku rovnoprávného statusu pro určité kultury a pro obě pohlaví.“ [Taylor 2001, s. 44]

Řešení se snažíme najít pomocí různých typů demokracií. Jak už tady bylo zmíněno, velmi často se hledá řešení pomocí liberalismu. Z tohoto důvodu se zde věnuji liberální demokracii a jako další alternativu, která se snaží řešit tyto problémy v demokracii, uvedu radikální demokracii.

1.4.1 Liberální demokracie

Liberálně demokratická tradice poukazuje na to, že jádrem je tvůrčí proces, sociální a individuální metoda transformace, umožňující lidem tento ideál uskutečnit. Proces přeměny je ovlivňován politikou difference a rovného uznání. Liberální demokracii můžeme považovat za sociální strategii, která má individuům umožnit žít dobrý život. Velkou důvěru vkládá v poznání a porozumění, které z lidí dělá svobodné bytosti. Jejím základem je svobodná komunikace zakotvená ve svobodě zkoumání, projevu a sdružování [Rockefeller 2001]. Liberální demokracie se zároveň zabývá problémem rovného uznání, i když vyjadřuje názor, že odlišným kulturním identitám může poskytnout pouze velmi omezené uznání. Považuje se za velmi nepříjemné, že by se jakékoli standardní listiny práv mohly aplikovat v jednom kulturním kontextu jinak, než v jiném. Tato možnost by mohla ohrozit danou společnost rozpadem. V moderním světě bude ve společnostech vždy existovat zvýhodněná národnostní skupina, do které nebudou patřit všichni lidé, žijící jako občané pod určitými zákony. Ale i tak společnost se silnými kolektivními cíli může být liberální, tedy pokud je schopná respektovat rozmanitost, zvláště v přístupu k těm, kteří nesdílejí společné cíle společnosti, a také za předpokladu, že společnost nabídne adekvátní základní občanská práva [Taylor 2001]. Stát musí být neutrální, proto se liberální demokracie snaží udělovat „rovné občanství“. Je také povinován nestranností ve strukturách, z toho ale nevyplývá, že by neutrální musely být i vlády nebo zákony. Neutralita zákonů spočívá v něčem jiném, a to v tom, že se vztahují rovně na všechny občany. Naopak tvrzení, že liberálně-demokratický stát je povinován tolerancí, je správné. Tolerance a rovnost jsou velmi důležité složky multikulturalismu a zákony jsou tímto někdy ovlivňovány. Důležitý fakt je, aby zákony platily stejně na ty, kteří je vytváří. Takový zákon totiž poté chrání všechny, má univerzální působnost [Sartori 2005].

Podle všeho by měl princip občanství nastolovat rovné podmínky v občanských právech i povinnostech. Z toho tedy vyplývá, že občanství předpokládá neutralitu státu vůči kulturním a občanským identitám lidu. Bohužel shodný názor multikulturalismus nesdílí, protože propaguje princip „diferencovaného občanství“, poukazuje na odmítnutí státu považovaného za nespravedlivý, neboť nepovažuje za důležité etnicko-kulturní rozdíly [Sartori 2005]. Multikulturalismus totiž podporuje tento názor, že:

„Jedinec musí používat vedle individuálních práv též dodatečných práv, která mu jsou přiznána dle jeho příslušnosti ke kulturní menšině“ [Gianni 1997, s. 51].

1.4.2 Radikální demokracie

Radikální demokracie poukazuje na fakt, že obyčejná demokracie neodpovídá na otázky typu: Vyžaduje demokracie sociální rovnost, uznání odlišnosti nebo odstranění nadvlády a podřízení? Tyto problémy řeší radikální demokracie názorem, že demokracie v současnosti vyžaduje jak ekonomické přerozdělování, tak multikulturní uznání. Radikální demokracie popisuje multikulturalismus jako nediskriminační formu, která oslavuje všechny identity a diference jako hodné uznání. Bohužel tato tendence nemá úspěch v propojení kulturní politiky identity s diferencí se sociální politikou spravedlnosti a rovnosti. Tendence multikulturalismu obhajuje především pozitivní pohled na skupinové odlišnosti a skupinové identity, které se snaží různě podporovat nezávisle na sociální politice státu. Multikulturalistický pohled často bývá oslavný a pozitivní, všechny identity vnímá jako hodné uznání a každá odlišnost si zaslouhuje potvrzení. Multikulturalismus se hlavně zabývá nespravedlnostmi kulturního zneuznávání a opomíjí nespravedlnosti nerovnoměrného politickoekonomického rozdělování [Fraser 2007].

Multikulturalismus se projevil jako zastávce potencionálních nových sociálních hnutí, z nichž všechny bojují za uznání odlišnosti. Tato aliance může spojovat feministky, feministy, gaye, lesby, členy skupin identifikujících se na základě rasy a příslušníky znevýhodněných etnických skupin proti kulturně imperialistické formě života. Cílem této aliance je vytvoření multikulturních forem veřejnosti, ve kterých bude uznána pluralita různých, stejně hodnotných způsobů lidského života. V takovéto společnosti by pak dominovalo ocenění lidské různorodosti. Očekává se totiž, že všichni občané by se těšili stejným formálním zákonům na základě společné humanity a byli by rovněž uznáváni pro svou kulturní zvláštnost, která je odlišuje od ostatních [Fraser 2007].

Pro multikulturalismus je tedy velmi důležité, jak se chová vláda daného společenství. Multikulturalismus je téměř závislý na politických a sociálních krocích politického společenství, protože tyto kroky ovlivňují situaci každé skupiny v daném politickém uskupení, tím se také potom projevuje základní pokusy kultur se projevit na politickém poli. Multikulturalismus poukazuje na důležité otázky, které se týkají hlavně občanů, státních úředníků a politických lídrů. Proto se jedním z dominantních trendů stala v demokratické teorii výzva k začlenění a zvýšení účasti na veřejném životě dříve utlačované skupiny. Tím, že se multikulturalismus snaží rozpoznat a respektovat

kulturní rozdíly, dosahuje zvýšení pozornosti ve veřejném životě ze strany kulturních, etnických a menšinových skupin [Bevir 2007].

1.5 Multikulturalismus a kultura

Termín „multikulturalismus“, odkazuje ke kultuře, tedy hlavně k mnohosti kultur. Kultura je vrozená či přenášena biologicky, tedy se skládá ze zvyků a obyčejů, tj. z naučených návyků reagovat, získaných každým jedincem během jeho životní zkušenosti po narození. „Kultura“ se stává „sociální“ v tom smyslu, že zvyky a obyčeje kulturního řádu jsou sdílené lidskými bytostmi žijícími v organizovaných skupinách, či jsou ve společnostech udržovány v relativní jednotě pomocí sociálního tlaku. Termín „kultura“ odkazuje k celkovému způsobu života společností [Jakoubek 2005]. Přestože je zde zmíněno, co pojem „kultura“ může znamenat, není jednoduché tento pojem definovat. Je to také z důvodu, protože se lidé mění a s tím se mění i definice pojmu. Ale když se lidé nad sebou více zamyslí, tak zjistí, že o kultuře a hranicích uvažují všichni téměř stejným způsobem [Eriksen 2007].

„Jsme totiž vychováni tak, abychom vnímali kulturu jako věc, která náleží lidu, která má fyzické hranice a která staví svoji existenci na minulosti“ [Eriksen 2007, s. 15].

Z toho důvodu se náš pohled na kulturu mění. Také nás toto chování vede k tomu, že o kultuře mluvíme v množném čísle, i když se pevně dané hranice se mění velmi rychle. Proto bychom měli připomenout, že svět je obýván lidmi, a ne kulturami. I když opak v poslední době je pravdou, pak z těchto výroků můžeme vyvodit, že kultura je přirozeně proměnlivá, mnohoznačná a v neustálém procesu. Kultura má vliv i na společnost, a to hlavně v oblasti politiky. Každá společnost se snaží chránit svoji kulturu, což platí i o národu a etnické skupině, čímž se setkáváme s důležitým faktem, že jakýkoli politický projekt získá silnější ohlas, je-li prezentován jako boj za kulturní práva. Nesmíme tedy zapomenout na to, že kultura je v neustálém pohybu, mění se a historie může být vždy interpretována několika různými způsoby [Eriksen 2007]. Tudíž pojetí kultury v multikulturalismu je jiné než v antropologické perspektivě:

„Kultura je totiž v antropologické perspektivě charakterizována jako soubor pružných, dynamicky se vyvíjejících kognitivních a normativních rámců, ovlivňující lidské jednání (Clifford 1988; Geertz 2000), nikoli jako statická, askribovaná skutečnost.“ [Nešpor 2005, s. 146]

Pojem „kultura“ je součástí pojmu „multikulturalismus“. Předpona „multi“ ve slově multikulturalismus nás neinformuje pouze o tom, že se jedná o větší počet kultur než jedna, ale zároveň naznačuje, že jsou to kultury různé. A co vše slovo „kultura“ v multikulturalismu může znamenat? „Kultura“ může označovat nejen „kulturní tradici“, ale také identitu jazykovou, náboženskou, etnickou a pro feministky dokonce i sexuální. Musíme si uvědomit, že kultura není vším, co bývá pojmem označováno, proto si musíme zároveň uvědomit, že kulturní odlišnost není to samé jako odlišnost etnická. S multikulturalismem se také setkáváme, když se jedná o uznání. Často se jedná především o uznání identit, jež jsou v ohrožení utiskováním většinou [Sartori 2005].

V poválečné době se rozrostlo uznání minorit a utlumily se projevy kulturně-imperialistické průmyslové společnosti. Nyní jsou totiž práva minorit a jejich kulturní požadavky v mnoha zemích na každodenním pořádku. Pomocí multikulturní ideologie si členové cizích kultur často hledají omluvu pro to, co dělají. Vše vysvětlují tím, že taková je jejich kultura a z hlediska morálky pak přestávají být bráni vážně. To pak zapříčiňuje to, že ideologie znemožňuje přistěhovalcům být moderními jedinci s veškerými právy. Z tohoto důvodu můžeme považovat multikulturní ideologie za přechodné uspořádání, které přistěhovalcům umožňuje prosadit svá politická práva před tím, než budou schopni fungovat ve společnosti jako rovnoprávní jedinci. Multikulturní ideologie má dvě roviny. Ta první umožňuje lidskou rozmanitost, ale druhá zase neznemožňuje, aby se s přistěhovalci zacházelo stejně s jako ostatními. Lidé si nárokují kulturní osobitost, právě tehdy, když vědí, že tím něco získají, ale pokud vědí, že jim to třeba uškodí, dožadují se rovnocenného zacházení. Multikulturní ideologie se vyjadřuje k něčemu, co se téměř považuje za kulturní terorismus, který vytváří svoje vlastní představy kultury a svoji vlastní variantu názvů hranic a čistoty. Sice by mnoho členů minorit upřednostňovalo, aby kontinuálně nevystupovali jako členové minorit, ale stále je jim připomínáno, že mají svou vlastní kulturu a tradici, na kterou mají být hrdí. Cílem každé ideologie je pokus o nastolení určitého politického pořádku, aby následně mohla vystupovat jako přirozená věc. Takže taktikou etnických ideologií, mezi které patří i multikulturalismus, je apelovat na kulturní představy, pokrevní pouta a příbuzenskou solidaritu [Eriksen 2007].

Lidé se snaží různě spojovat své etnické a kulturní identity, a proto když se jim to podaří, usilují nějakým způsobem o ohraničení své skupiny, čímž jsou například hranice států. Často bývají tyto hranice nahodilé, ale i přesto je každý stát má. Musíme si hlavně

uvědomit, že hranice států nejsou hranicemi identické s hranicemi kulturními. Za hranicemi státu i před jeho hranicemi se mohou vyskytovat různé kulturní identity, tím tedy hlavně míníme, že za hranicemi státu mohou existovat různé typy obyvatelstva [Eriksen 2007].

Multikulturalismus chápeme hlavně jako ideu kultury a jako majetek etnické skupiny či rasy. Klade důraz na ohraničenost a vzájemnou oddělenost kultur. Vztah multikulturalismu a kultury je často velmi kritizován. Je to proto, že multikulturalismus nahlíží na kulturu jako na něco, co je majetkem etnických skupin, a tak se snaží zajistit etnickým skupinám politické uznání. Tím je míněno, že kultury jsou oddělené jednotky obdařené politickými právy a mravními nároky. Kultury se podle multikulturalismu zobrazují jako oddělené jednotky obdařené politickými právy a mravními nároky. Každá kultura zahrnuje různou tradici, jazyk, historii a původ, které sdílí etnické skupiny. Multikulturalismus se spíše než pojmem „kultura“ zaměřuje na pojem „kulturní diverzita“. Poukazuje na to, že tam, kde se vyskytuje více kultur, bývá prostředí pestřejší a zajímavější. Každá kultura zastává názor, že by svým sociálním uspořádáním mohla přispět. Takže kulturní diverzitu můžeme považovat za výhodu, jejíž význam by si měl západní svět uvědomit a snažit se ve svém zájmu tuto diverzitu podporovat [Hirt 2005].

1.6 Migrace

Migraci tak, aby vyhovovala pro využití multikulturalismu, můžeme definovat jako:

„Pojem migrace znamená stěhování, změnu lokace v prostoru. Používá se pro popsání pohybu jak v oblasti věd o živé přírodě, tak o lidské společnosti.“ [Uherek 2005, s. 258]

Migrace bývá jednou ze společenských strategií, pomocí které se lidé vyrovnávají s nepříznivými přírodními vlivy a třeba s politickými konflikty. Migrační aktivity jsou součástí lidských strategií, k získání zdroje obživy a energií [Uherek 2005].

Přistěhovalce můžeme definovat jako osobu, která představuje odlišnosti přicházející zvenčí. Jedná se především o odlišnosti týkající se jazyka, zvyklostí, náboženského vyznání nebo etnika. Migrační proudy, dotírající na Evropu, pocházejí hlavně ze tří zdrojů [Sartori 2005]:

„První z nich jsou lidé v minulosti nehybní (zemědělské národy); tím druhým je skupina urbanizovaných lidí, kteří ve městech umírají hladem, a ten třetí tvoří nadměrný počet novorozenců, jejichž život zachránila lékařská věda, aniž by ovšem kontrolovala jejich počty.“ [Sartori 2005, str. 67].

Pro přistěhovalce je také důležité, jak je v dané lokalitě uznávána identita, jak menšin, tak individuí. Ve Spojených státech a v Kanadě jde o uznání identity vnitřních menšin. Nicméně v Evropě se setkáváme s problémem ochrany identity národního státu před vnější kulturní hrozbou. Jestliže totiž v Evropě zůstane nedotčená identita hostů, pak je třeba chránit identitu hostitelů [Sartori 2005].

1.7 Integrace

Současný multikulturalismus kromě minorit prezentuje i další sociální kategorie zasluhující si uznání a integraci v kontextu soudobých moderních společností. Jedná se hlavně o sociální kategorie vnímané na bázi principu religionozity, sexuální orientace a zdravotní hendikepovanosti. Důležité je pro nás tedy upozornění, že s těmito kategoriemi zachází stejně jako s etnickými. Představa odlišnosti stejně jako v případě „etnických minorit“ zakládá obraz vzájemné stejnosti, bytostné sounáležitosti osob, které vykazují shodné znaky ke stejné sociální kategorii [Hirt 2005]. Integraci můžeme definovat takto:

„Integraci občanů státu zajišťuje loajalita vůči společné politické kultuře. Tato loajalita je zakotvena v interpretaci ústavních principů, kterou provádí každý státní národ z pohledu své historické zkušenosti, a která proto nemůže být eticky neutrální.“ [Habermas 2001, s. 148-149]

Multikulturní integrace je nejvhodnější pro nápravu systematické diskriminace a vyloučení etnicky či rasově identifikovaných menšin a imigrantů. V tomto případě se předpokládá, že multikulturalismus je chápán jako pojem, který spadá v závislosti na stupni a způsobech institucionalizace a teritorializace takového vydělování pod kategorie národnostního federalismu či konsociativismu [Barša, Strmiska 1999].

Multikulturní integrace je založena na duální identitě s tím, že jde o dělbu mezi občanskou příslušností k dané politické jednotce a příslušností k etnicky či kulturně odlišené skupině. Přesto multikulturní integrace počítá s unitárním občanstvím, u kterého politizace partikulární skupiny probíhá v rámci sjednoceného občansko-politického prostoru. Dvojitá příslušnost se na straně první váže k multikulturnímu

občanskému národu a k etnické skupině bez národních ambicí na straně druhé. Další cíl multikulturní integrace je zapojit příslušníky doposud vyloučených skupin do jednoho multikulturního občanského národa jako jeho individuální příslušníky. Proto, aby multikulturní integrace mohla dosáhnout cíle, musí vytvořit jakýsi prostor, který bude definován dostatečně inkluzivně a široce tak, aby se v jeho rámci mohly rozvíjet různorodé kulturní skupiny s tím, že podmínkou je respektování individuálních práv příslušníků a dokonce jim je v tomto prostoru umožněno pěstovat loajalitu k jednomu multikulturnímu občanskému národu. Multikulturalismus především zohledňuje skupiny jen v takové míře, v jaké to dlouhodobě slouží k podpoře rovností práv a příležitostí jednotlivců. Proto se tedy snaží integrovat mnoho oddělených skupin do jediného multikulturního občanského národa. Tím se dostáváme k jednomu z hlavních ideálů multikulturalismu [Barša, Strmiska 1999]:

„Ideálem multikulturalismu není společnost mnoha národů, ale jedna politická obec mnoha kultur.“ [Barša, Strmiska 1999; s. 160]

Multikulturalismus řeší hlavně soužití odlišných a oddělených skupin a snaží se toto soužití překonat. Je to z důvodu, že multikulturalismus zahrnuje utlačené či vyloučené kulturní menšiny i s jejich odlišnými identitami. Multikulturní integraci můžeme chápat jako proces, který si vyloučením osvojuje část většinové kultury a zároveň tuto většinovou kulturu může obohatit o své vlastní zvyky. V současnosti dochází k deteritorializaci identit, díky čemuž se multikulturalismus dostává do popředí. Jeden z jeho cílů na individuální úrovni, je umožnit každému jednotlivci realizovat svou svobodu prostřednictvím rozvoje plurální identity [Barša, Strmiska 1999].

2 Počátky a vývoj multikulturalismu v Anglii

Velká Británie je liberální stát, do kterého ročně proudí nemalé počty přistěhovalců. Proto se v případě Anglie setkáváme s pojmem multikulturalismus, který má v tomto státě svoji úlohu. Otázka multikulturalismu je zde propojena hlavně s přistěhovalectvím. Anglie je velmi liberální společnost a přistěhovalce odsunuje, pouze když je k tomu donucena krizovými situacemi, které by mohli Anglii ohrozit. Proto se v zemi usidluje mnoho přistěhovalců a Anglie nemá pak jinou možnost než přijmout nové zvyky a hodnoty [Joppke 1996].

I když se obvykle imigrační a anti-kolonizační perspektiva navzájem vylučuje, v tomto případě se naopak tyto dvě perspektivy ve Velké Británii těsně překrývají.

Jednou z příčin je poválečná migrace, která se formovala hlavně díky koloniím Commonwealthu. To způsobilo, že říše vytvořila unikátní dědictví propojené imigrací s multikulturalismem [Joppke1996]. Vzhledem k tomu Anglii obhájci a kritici v současnosti popisují jako multi-etnický a multikulturní stát. To samo o sobě vyvolává složité otázky na témata multikulturního občanství a multikulturní demokracie [Hussain, Miller 2006]. Území Anglie můžeme charakterizovat jako koncepční zbraň multikulturalismu obhajující jeho myšlenky, ale zároveň podkopávající politiku sociálního státu [Evans 2006].

V britském multikulturalismu se setkáváme s pojmem „multikulturní občanství“, díky němuž zjišťujeme, že tento pojem je výhradně záležitostí liberálního státu. Britský multikulturalismus se téměř shoduje s multikulturalismem Západní Evropy, kde je multikulturalismus více radikální, méně všeobecný, ale také zároveň méně náročný. Vše se snaží tento stát přizpůsobit tak, aby každý získal své uznání a byl tolerován veřejností, aniž by jej ovlivňovaly etnické rozdíly. Proto má Británie rozdílný konstituční rámec témat minorit, rozdílné legální mechanismy a rovněž také politické fórum [Hussain, Miller 2006].

2.1 Příklad imigrantů do Anglie

Jak jsem již vymežila na začátku ve vymezení práce, zaměřím se na přistěhovalce přicházející do Anglie v období po druhé světové válce. Před druhou světovou válkou v Británii nežilo na stálo moc jiných ras než bílých. Ale po roce 1945 se vše změnilo, protože populace Britských teritorií, tedy hlavně Afrika a Asie, začaly využívat toho, že mohou odjet do Británie a usídlit se tam [Lowe 1998].

Jedním z prvních zlomů byl den, kdy do londýnských doků v Tilbury dne 22. června roku 1948 připlul oceánský parník *Empire Windrush* se 492 pasažéry z Jamajky, kteří byly připraveni začít žít v Anglii svůj nový život. Tuto událost můžeme považovat za důležitou část počátků multikulturalismu v Anglii. Tím v Anglii započalo masové přistěhovalectví, díky kterému jsou dnes ve většině anglických měst čtvrti, kde bělocha téměř nespátríte. V těchto čtvrtích se už ani nelze hovořit o „etnických menšinách“ [Paxman 2006].

V průběhu padesátých let dvacátého století, byl průměr přistěhovalců, kteří za rok vstoupili do Británie, okolo 30 000. V průběhu šedesátých let číslo nadále rostlo, až průměr přistěhovalců dosáhl 60 000 ročně. Ale největší příval byl roku 1961, kdy byl

průměr okolo 115 000 za rok, a potom v roce 1962 s 108 000. Během sedmdesátých let došlo k poklesu přívalu imigrantů, protože vláda kvůli velkému přívalu imigrantů vytvořila nějaká omezení. Přesto v roce 1971 bydlelo v Británii okolo dvou miliónů ne-bílých Britů, zhruba dvě třetiny z nich pocházela ze zemí Commonwealthu, hlavně z Indie, Pákistánu a Hongkongu. Do té poslední třetiny patřily děti přistěhovalců, kteří měli povolený pobyt v Anglii [Lowe 1998].

Velká většina afro-karibských migrantů přišla do Británie v pozdních padesátých a na začátku šedesátých let dvacátého století. Naopak asijská migrace byla poměrně rovnoměrná a probíhala v celé širší poválečného období, vrcholu dosáhla téměř na konci šedesátých let. Někteří migrující pracovníci byli zaměstnáváni na místech, které se vytvářely pomocí vztahů s koloniemi u soukromých a veřejných sekcí zaměstnavatelů. Černí osadníci byli považováni za levnou pracovní sílu. Pováleční liberální kolektivisté se nesnažili pouze přebudovat vztahy mezi třídami a občanstvím založené na sociálním státu, ale také se věnovali rekonstrukci koloniálních vztahů na základě Commonwealthu. Potom, co byla poskytnuta nezávislost Indie, se v roce 1948 britský národní zákon změnil a obyvatelé kolonií měli přístup do Británie, kde byli vítáni jako občané Velké Británie. Vláda však nepočítala s tak velikým zájmem o imigraci do Británie a byla velmi zaskočena, když po několika letech provedla efektivní měření populace. Pomocí veřejné diskuze se pak v padesátých letech řešila otázka začlenění černošského obyvatelstva do sociálního státu. Realita totiž byla taková, že černošské obyvatelstvo odmítlo přijmout některé sociální služby jako například komunální bydlení nebo braní si sociální podpory, či rasové zacházení ze strany ostatních. Převažující ideologie černošských přistěhovalců byla taková, že každý z nich přišel individuálně a na základě vlastní iniciativy, a proto nepotřebují od státu žádné sociální provize. Dalším z důvodů bylo, že původně vláda neměla v úmyslu jim tyto služby poskytnout a jakmile byly tyto služby přijímány, tak byli tito lidé označováni za vyžírky [Ginsburg 1992].

Pro přistěhovalce existovala řada odlišných důvodů. Jedním z důvodů mohl být ten, že jako členové Britské říše a Commonwealthu měli šanci poznat britské způsoby života, a proto očekávali, že si příchodem do Británie zlepší svůj životní standart. Během dalších dvaceti let po roce 1945 Británie poměrně prosperovala a vytvářela pro přistěhovalce mnoho pracovních příležitostí. Nicméně rychlý nárůst imigrantů

v šedesátých letech způsobil, šíření fám o tom, že britská vláda omezila další migraci [Lowe 1998].

Situace Británie byla taková, že už v šedesátých letech dvacátého století žádali venkovská hrabství o „stop přistěhovalcům“. V letech 1963 a 1968 byla stranická hierarchie donucena k ústupkům a prohlásila, že problematika přistěhovalců se musí být řešena. Dodnes sdílí značné procento Angličanů názor, že byla chyba umožnit náhlou vlnu přistěhovalců z jiných kulturních oblastí. Roku 1952 žilo v Británii osmdesát tisíc obyvatel původem z Karibské oblasti a z jižní Asie, kteří se většinou soustředili v několika velkoměstech a přístavech. O dvacet let později počet stoupl na milion a půl. Po čtyřiceti letech dokonce stoupl počet obyvatel patřících k etnickým menšinám na tři miliony. Přistěhovalci se neusazovali rovnoměrně po celém Spojeném království. Spíše se koncentrovali v Anglii, kde dnes etnické menšiny představují šest procent populace. Více než dvě třetiny příslušníků etnických menšin se soustřeďují na jihozápadě země a na západě střední Anglie. Hlavně v některých částech Londýna, Leicesteru či Birminghamu znamená „multikulturalismus“ mnohem více než, kde jinde. Je to životní fakt, kvůli kterému byla anglikánská církev vytlačena mešitami a hinduistickými chrámy. Do anglických koloniálů se nastěhovali muslimští řezníci a obchodníci s indickými tkaninami ve východolondýnské čtvrti Spitalfields pochází dnes více než šedesát procent obyvatel z Bangladéše. V některých částech střední Anglie mají Pákistánci nadpoloviční většinu. Přesto nikde v Anglii nenajdete místo, kde v celém bloku nežije jediný běloch, jako je tomu třeba v některých městech ve spojených státech. Nadměrné přistěhovalce souvisí s podmínkami pro získání občanství, jelikož nejsou tak náročné jako v jiných zemích. Pro získání občanství totiž stačí, aby se dotyčný narodil rodičům, kteří mají právo pobytu v Británii [Paxman 2006].

2.1.1 Omezení migrace vytvořené britskou vládou

Velká Británie své „okno dokořán“ pro přistěhovalce poskytla hlavně z důvodu Commonwealthu. Problém je v tom, že pro ni jednou otevřené okno nebude, tak jednoduché uzavřít. Tento fakt je důležitý, protože kdyby uzavřela své „okno dokořán“, bránila by svým koloniálním občanům v přístupu do mateřské země. Časem se tedy rozhodla Británie zbrzdit tím, že vytvořila různé restriktce. Hlavní důvod tohoto omezení

je, že Británii kvůli velké vlně přistěhovalců hrozí, že přijde o svou identitu [Sartori 2005].

Vláda se obávala, že kdyby nadále pokračovala stejná vlna migrací jako v letech 1961 a 1962, že by to mohlo způsobit vážné problémy, jak ekonomické, tak sociální. Obávala se hlavně toho, že přestane být dostatek pracovních míst na trhu práce, což by znamenalo začátek bojů mezi imigranty o zaměstnání, čímž by vzrostla zátěž a nánavně na sociální služby. Z těchto důvodů začala postupně vláda vytvářet omezení, která měla tento příliv omezit. [Lowe 1998].

Jedním z prvních omezení byl zákon od Harolda Macmillana „Commonwealth Immigrants Act“ z roku 1962, který měl limitovat přistěhovalce ze zemí Commonwealthu, pokud chtěli přijet přistěhovalci do Británie, museli mít zařízenou práci předem nebo museli mít v Británii někoho z blízké rodiny. Tento zákon byl, ale kritizován za to, že neovlivňoval přistěhovalce z jiných zemí, což také mohlo vypadat jako záměrně rasistické, tedy snížit příval ne-bílých přistěhovalců. Další omezení pak byla vydána vládou Harolda Wilsona, Labouristickou vládou, za tyto omezení byli velmi kritizováni Konzervativci. Ale co se týče veřejnosti, ta se s těmito omezeními smířila a neměla nic proti limitaci imigrace, zvláště lidé, kteří se báli o to, že by mohli o svojí práci přijít. Tím bylo způsobeno, že roku 1965 už míra přistěhovalců z Commonwealthu dosahovala pouze 8500 přistěhovalců za rok a o rok později byla míra redukována na 1500 za rok. Tato omezení neumožňovala vstup tisícům Asiatů, kteří opouštěli Keňu, kvůli nepřátelské vládě. Tato omezení je donutila jít jinam, zvláště do zemí jako byla Kanada, Austrálie, Nový Zéland a Indie. Další opatření vznikla za vlády Edwarda Heatha, která vytvořila pro nové přistěhovalce různé zkoušky a přísné tresty za nelegální vstup (1971). V roce 1991 vydala Margaret Thatcherová další opatření, kterými ztížila podmínky vstupu i pro rodinné členy ne-bílým imigrantům do Británie [Lowe 1998].

Mezi tato opatření patřila i úprava imigračního zákona z roku 1988, kde bylo vytvořeno omezení, že všichni Britové a obyvatelé pocházející z Commonwealthu, zabydlení v Británii, kteří chtěli, aby je doprovázeli rodiny z ciziny, museli dokázat, že jsou schopni se o své rodiny postarat, aniž by se uchýlili k využití veřejných finančních prostředků. Mezi roky 1973 až 1988 bylo ustanovení aplikováno pouze na lidi, kteří se usadili v Británii po roce 1973. Toto opatření mělo největší vliv na černošské a asijské obyvatelstvo, a to v tom, že se rodinní příslušníci od sebe museli oddělit třeba i na

několik let. Obyvatelé těchto ras byli v Británii často kontrolováni úředníky, co se týkalo jejich bydlení a vztahů ve společnosti. Bylo to z toho důvodu, že lidé, kteří přicházeli do Británie, byli často z chudých zemí, a tudíž nebyli zvyklí na život, který jim byl poskytován v Británii, ale také Británie měla problémy poskytovat všem přistěhovalcům narychlo základní služby jako vzdělání, ubytování a atd. [Ginsburg 1992].

2.1.2 Vztahy mezi rasami v Anglii

Černoši tvoří v Anglii nemalou část obyvatelstva. Jak bylo zmíněno v předešlé části, do Anglie se většinou dostali v poválečném období, jako pracovníci z kolonií Velké Británie, tedy z Karibských oblastí, Jižní Afriky a Indického subkontinentu. Přesto v Británii nalezneme více minoritních skupin včetně Irů, kteří zažili podobnou zkušenost s rasovou diskriminací jako mnoho černochoů v poválečném období, jak v domácí politice, tak i v imigrantské politice, která zařazovala barevné lidi do hůře dosažitelné kategorie v získávání občanství [Ginsburg 1992].

Během osmdesátých let 20. století se v Británii narodilo přes 40% černošského obyvatelstva a pouze dvě třetiny z nich mělo britské občanství. Proto můžeme považovat formální status černošského obyvatelstva v rámci britského sociálního státu za více bezpečný než status pro hostující pracovníky v SRN. Na konci osmdesátých let se počet přistěhovalců z Afro-karibské oblasti a Afriky navýšil okolo 625 000 a lidí z Asie bylo v Británii okolo 1 250 000, takže celkem tři a půl procenta populace tvořilo v Británii černošské obyvatelstvo [Ginsburg 1992].

Ve Velké Británii se neobjevovaly problémy s hořkostí a nepřátelstvím vůči přistěhovalcům, tak jako třeba v USA a Jižní Africe, ale všichni imigranti museli dodržovat v plné míře všechna občanská práva. Přesto se v Británii dalo setkat s rasismem. Mnoho bílých totiž odmítalo přijmout černošskou populaci jako sobě rovné a měli vůči nim různé předsudky. Jako příklad můžu uvést, že v restauracích a hospodách nechtěli černošské obyvatelstvo obsluhovat a také měli horší podmínky pro získání práce a bydlení. Když začalo v Británii práce a bydlení ubývat, začalo se bílé obyvatelstvo cítit ohroženo, což vyústilo především k nepřátelství vůči Indům a Asiatům. Mimoto černošské obyvatelstvo cítilo, že policie vůči nim má předsudky a vztahy mezi oběma stranami začínaly být napjaté [Lowe 1998].

Britští politikové a vláda s ne-bílou populací více sympatizovali než s veřejností, snažili se udělat co nejvíce, aby vznikla mezi rasami harmonie. Labouristická strana doufala ve zlepšení rasových vztahů. Příkladem byla situace v Nottinghamu a v Notting Hill (Londýn) v roce 1958, kde byla rasová situace velmi napjatá a probíhalo tam k nepřátelským střetům až do konce šedesátých let. Harold Wilson vytvořil zákony v parlamentu, kterými poukazoval na to, že lidé rozdílných ras by se měli respektovat navzájem, čímž také upozornil na to, že povinnost vlády spočívá také v tom, aby lidem byla příkladem toho, jak by se měli chovat v civilizované společnosti [Lowe 1998].

Síla rasových problémů se postupně nashromažďovala až do sedmdesátých let dvacátého století, kdy se postupně začaly objevovat témata týkající se rasových nerovností a následně i základní problémy multikulturalismu. Takže se Británie začala zabývat otázkou: „Jak navrhnout a vytvořit základní sociální služby, když se společnost stává čím dál více multi-etnickou společností a její hodnoty jsou méně a méně společné?“ Nicméně s těmito tématy se setkáváme téměř po celé Západní Evropě, v podobě imigrantů a žadatelů o azyl [Lowe 2005].

V období před sedmdesátými lety se často stávalo, že poskytování některé sociální péče bylo ovlivňováno rasismem. Jako příklad můžeme uvést, když v padesátých letech byly podnájemy přednostně nabízeny lidem, kteří nebyli Irové nebo černoši a neměli psa. To vše bylo způsobováno skrytým institucionálním rasismem. Británie se mohla označovat jako „sociální stát bílých“, protože statusy černošských imigrantů byly níže a s tím souvisel i jejich životní styl, který byl na nižší úrovni než jejich bílých protějšků. Aby byl tento problém s rasovou diskriminací vyřešen, vytvořila Británie různé rasové zákony, díky nimž měla dosáhnout rovnosti mezi občany, i když úplná skutečná rovnost neexistuje [Lowe 2005].

Velmi důležitým základním aspektem rasové nerovnosti bylo zapojení černošského obyvatelstva na trh práce. Proto pro tento typ obyvatelstva se stávalo typičtější, že získával níže postavené pozice, hůře placené zaměstnání a často se stával nezaměstnaným. K tomu docházelo hlavně na základě institucionálního rasismu a přímé diskriminace na britském trhu práce, i přestože se tento problém snažila Británie vyřešit pomocí úprav v zákonech [Ginsburg 1992].

Od osmdesátých let se stal sociální stát nejžhavějším tématem diskuze multikulturalismu a nejvíce se multikulturalismus hlásil ke zprávě z roku 2000, „The

Future of Multi-Ethnic Britain“, kde se snaží řešit základní otázky témat, jimiž jsou například:

„Jak budou spory o nekompatibilní hodnoty mezi různými komunitami probíhat? Jak zachovat rovnováhu v jednání s lidmi, když s každým člověkem jednáme rozdílně, a tím pádem je pro nás těžké zachování sdílených hodnot a sociální soudržnosti?“ (Lowe 2005, str. 44, vlastní překlad)²

Potřeba rozdílného zacházení, která plyne z informací ustanovujících míru dle rozdílnosti jazyků a závislosti na rozdílných vírách, se široce akceptuje. Nicméně bylo všechno argumentováno tím, že pokud má být zachována sociální soudržnost a především ochota daňových poplatníků platit daně, musí být zachována stejná péče pro všechny. Proto musí existovat nějaké přijatelné základní hodnoty, které budou podmíněny nárokům na služby. Řešení lze najít v jakémsi dvoustupňovém sociálním státě, který by stanovil podmínky pro dva typy obyvatel ve státě. Pro stálé občany, především pro lidi akceptující hodnoty státu a platící daně, a dočasné rezidenty, které se zařazují mezi obyvatele migrující z důvodu ekonomického a mezi lidi hledající azyl [Lowe 2005].

Rasová diskriminace není pouze poválečný problém nebo problém zaměřený na typ barvy kůže. Příkladem může být zacházení se Židy, Iry, také se Skoty, Velšany, které tomu neodpovídalo [Lowe 2005].

Výsledky Angličanů, jichž dosáhli na poli vztahů mezi rasovými skupinami, jsou poměrně dobré, i přestože vláda umožnila několik přistěhovaleckých vln. Za to vděčí hned několika faktorům. A to třeba tomu, že anglické regionální dialekty a rozdíly v regionální identitě jsou výrazné, že nepoznáte, do jaké rasové skupiny dotyčný patří, pokud mluví manchesterským, liverpoolským či birminghamským přízvukem třeba do telefonu. Dále k tomu přispívá i to, že se jejich kultura velmi rychle rozvíjí [Paxman 2006].

---

² „How should disputes and incompatible values between different communities be handled? How is a balance to be struck between the need to treat people equally, the need to treat people differently, and the need to maintain shared values and social cohesion?“

3 Situace multikulturalismu v Anglii dnes

Zabýváme-li se migrací Británie v období několika posledních let, pak zjistíme, že migrace byla jednou z nejdůležitějších složek zapříčiňující růst populace v Británii. Ale statistiky z roku 2009 už poukazují na jinou složku, která způsobuje růst počtu obyvatel v Británii. Populace v Británii nadále roste, příkladem nám může být rok 2008, kdy přírůstek obyvatel byl přes 400 000. Na tomto přírůstku obyvatel mají velkou zásluhu přistěhovalci, díky kterým se zvyšuje míra porodnosti, i přestože míra migrace klesá [Mulley 2009].

Počet migrantů ve Velké Británii byl v roce 2009 odhadován na 500 000. Bohužel dokonce i v této zemi čelí vykořisťování a nejistotě, a přesto se snaží získat práci, začlenit se do společnosti a přispívat k životu Velké Británie jako plnohodnotní členové této společnosti. V Británii se nachází mnoho ilegálních přistěhovalců. Tito nelegální³ přistěhovalci často bývají velmi nespolehliví a veřejností jsou často označováni za teroristy a kriminálníky. I přestože se vláda snažila, aby nemusela migranty deportovat, byla nucena v roce 2008 deportovat 66 275 lidí. Pověšinou byli deportováni lidé, kteří se nebyli schopni zapojit do společnosti na takové úrovni, aby nebyli přítěží pro stát [Finch 2009].

I když se vláda od roku 2001 několikrát pokusila změnit imigrační politiku, do země stále dostávala řada přistěhovalců, až na to vláda doplatila krizí, která probíhá v Británii zhruba od roku 2008 téměř do dneška, proto také většina příchozích z jižní Evropy, kteří se snažili najít v Británii práci, se rozhodli vrátit zpět domů. Dále jsou tu přistěhovalci, kteří zde už mají svá zázemí, a proto Británii neopouštějí. Ti, kteří tam zůstávají, se tak podílí na tvorbě různorodější společnosti. Setkáváme se tam s dvěma hlavními faktory, které tvoří tuto různorodou společnost. První faktor je ten, že imigranti společnosti pomáhají zvyšovat porodnost, druhým faktorem je, že se imigranti a etnické menšiny usidlují ve městech, a tudíž dochází k obsáhlé urbanizaci. Největší porodnost se v letech 2002 a 2003 nacházela v Londýně, s čímž také souvisí to, že je tam nejvíce usídlených přistěhovalců, a proto se nemůžeme divit, že většina narozených

---

³ Za nelegální přistěhovalce jsou považováni lidé, kterým bylo odmítnuto poskytnutí azylu, a kteří překročili dobu vystavení víza [Finch 2009].

nebyla od britských matek. Důkazem je nám to, že ne britské matky mají větší míru porodnosti [Nathan 2008].

Časem se projevilo, že místní ekonomika z „faktorů různorodosti“ získává. Pracovní síly se více namixovaly a začali existovat noví spotřebitelé, kteří vyžadují nové zboží a služby. To byl také důvod, proč se stala Británie tak různorodou, co se týče třeba kuchyně, hudby a módy [Nathan 2008].

3.1 Pohled na současnou situaci ne-bílého obyvatelstva v Anglii

Když se zaměříme na počty přistěhovalců v Británii, zjistíme, že nejvíce jich je viditelně v Anglii. V Anglii v roce 2001 dle sčítání lidu, bylo v populaci přes mírně přes tři procenta muslimů, jelikož si udržují úzkou komunitu. Docilují toho tím, že osmdesát procent manželství muslimů je s muslimským partnerem nebo partnerkou [Hussain, Miller 2006].

Po celé Evropě můžeme nalézt muslimské menšiny. Je to způsobeno z důvodu války proti terorismu. Číslo žadatelů o azyl v Británii se stále zvedá a nejčastěji o azyl žádají právě Muslimové. Většina žadatelů o azyl dříve zůstávala na jihu Anglie, ale to se změnilo po roce 1999. Imigranti a žadatelé o azyl byli více umístováni k Westminsteru a na jihovýchodu Anglie byly snižené požadavky na podporu. Spousta z nich také bylo posláno do Birminghamu a Manchesteru. Velká část z muslimských přistěhovalců zůstala v Londýně, většinou tam zůstávali ti, kteří nevěděli, zda v Británii zabydlí. Více jak polovina imigrantů dorazila z Iráku, Iránu, Afghánistánu a mnoho dalších muslimských částí světa [Hussain, Miller 2006].

Po útoku na New York 11. 9. 2001 se v Británii muslimská část populace se více odcizila od ostatní populace ve Velké Británii a nakonec se toto odcizení nejvíce projevilo v Anglii, přímo v Londýně, bombovými útoky v metru v červenci 2005. Po tomto útoku musela muslimská část cítit, že i když se bude britská vláda snažit, bude velmi těžké docílit britské rasové tolerance. Ale i přesto Muslimové a ne-Muslimové zastávali integrační část verze multikulturalismu, ačkoli Muslimové cítili, že k životu potřebují svoje vlastní hodnoty a tradice [Hussain, Miller 2006].

3.2 Britská diskuze o národní identitě

„Británie“ vznikla hlavně na základě politického rozhodnutí, a proto bylo nutné, aby se jednotlivé územní celky myšlenky Spojeného království podřídily. Británie se snažila vytvořit jednotnou identitu národa, ale nyní se této britské identity spíše drží protestantští usedlíci severního Irska než samotní Angličané. Anglie se dostala do krize národní identity a projevuje se to jak v politice, tak i na její kultuře a prostředí, v kterém žijí. Jak v nynější době definovat Angličana? Definovat Angličana v současnosti není jednoduché, protože málokdo je pouze Angličan, ale často bývají částečně Skoty, Iry nebo Velšany. Jeremy Paxman se považuje za Angličana, i když je částečně Skotem a důležité věci pro Angličana považuje toto [Paxman 2006]:

„Jen tak namátkou by na něm bylo: vesnický kriket a hudba Edwarda Elgara, trvání na svých právech, domácí kutilství, punk, móda mladých lidí, ironie, kypící politické dění, dechovka, Shakespeare, cumberlandské vuřty, patrové autobusy, skladatel Vaughan Williams, básník John Donne...“ [Paxman 2006, s. 39]

V několika posledních letech nás může překvapit, že se roste počet těch, kteří se v Británii označují za Angličany. Příkladem nám může být třeba rok 1992, kdy právě třicet jedna procent lidí v Anglii se označilo za Angličany a počty rok od roku rostou. S tím také souvisí i to, že se Angličané více považují za Angličany než za Brity. Nicméně, co znamená „být Angličanem“, nikdo přesně neví, protože tento pojem se stal nepřesným, nejasným a špatně definovatelným. Proto také můžeme říct, že dochází ke krizi „anglické identity“. Problém je mimo jiného způsoben ve spojitosti v porovnávání „být Angličanem“ a „být Britem“. Tyto pojmy se stávaly totiž čím dál více propletenější a byly téměř k nerozeznání. Když se v nynější době občan Velké Británie nazve Angličanem, tak se tím taky snaží naznačit, že je tendenčně proti Evropě. Být Angličanem pro ně také znamená, že dotyčný člověk se narodil v Anglii. To také vysvětluje, proč v populaci se nachází tolik černochů a asiátů. Tím také můžeme vysvětlit, proč se občané Anglie více považují za Brity než Angličany. Mezitím co „být Britem“ může znamenat toto [Blunkett 2005]:

„Být Britem neznamena být definován etnicky nebo výhradními znaky – ale sdílet hodnoty, být tolerantní k naší historii, být otevřený a internacionální, podporovat naši

demokracii a svobodu, občanské povinnosti a veřejný prostor.“ [Blunkett 2005, str. 4, vlastní překlad]⁴

Pokud se zamyslíme nad tím, co znamená „být Angličanem“, dojdeme také k tomu, že toto slovní spojení je spíše životní styl vycházející zejména z historie a typických zvyků Angličanů. Příkladem nám může být anglická krajina, poetická tradice, hudba, demokratická tradice, anglický radikalismus a to, co je pro každého nejznámější, anglický humor [Blunkett 2005].

Tématem britské diskuze se zabývám také z toho důvodu, že stojí u zrodu evropského multikulturalismu. Proto se teď více zaměřím na diskuzi o národní identitě a neevropské migraci. První oficiální britská odpověď na přítomnost velkého počtu mimoevropských barevných imigrantů odlišných náboženství a jazyků přišla roku 1964, kdy Poradní komise britského společenství pro otázky přistěhovalců (Commonwealth Immigrants Advisory Council) se vyjádřila, že není v její moci podporovat různé hodnoty přistěhovaleckých skupin. Vrchol této diskuze vyústil v roce 1968, formulací dvou protikladných odpovědí na otázku soužití britské společnosti s přistěhovaleckými menšinami. Hlavní důraz byl totiž kladen na kulturní asimilaci přistěhovalců, což pak začalo narušovat britskou identitu národa [Barša 1999].

Od té doby se začalo stávat, že občané Británie mívají mnohonásobnou identitu. Definují se s totiž zároveň s mnoha rozdílnými věcmi. Už pouhým dělením slov vytváříme různé identity, hlavně naše identity ovlivňují slova jako kultura a místo. Mimoto pomocí různých dimenzí také spojováním vznikají různé identity, můžeme je označit jako vnořené identity. Příkladem nám může být náboženství, kdy se na jednom místě jich spojuje více najednou: presbyteriáni, křesťané, deisté. Nebo nám také může být příkladem teritorium, kde se střetávají a prolínají identity: skotská, britská, evropská. Většina etnických skupin v Anglii se spíše považuje za Angličany než za Brity. Ale pokud se etnické skupiny považují za Brity, tak často bývají nějak propojeni se Skoty [Hussain, Miller 2006].

---

⁴“Britishness is defined not on ethnic and exclusive grounds – but through our shared values, our history of tolerance, of openness and internationalism, our commitment to democracy and liberty, to civic duty and the public space.“ [Blunkett 2005, str. 4]

Závěr

Díky historickým událostem došlo na území Velké Británie k míšení různých kulturních směrů a vlivů. Můžeme také říci, že se jedná o multikulturní stát. Pojem multikulturalismus je zde chápán jako politický směr, který se věnuje střetům kultur v zemi. Na závěr práce lze říci, že jednoznačná definice multikulturalismu neexistuje. Hlavním důvodem je fakt, že autoři, kteří využívají pojem multikulturalismus, ho velmi často přizpůsobují obsahu své práce a nedrží se jakékoli standardizované definice. Jeho nejčastější využití bývá ve spojení s politikou přistěhovalců a etnických skupin. Obecně lze multikulturalismus přiřadit do spojení, kde se setkáváme se střety několika různých kultur.

Anglie se v období po druhé světové válce stala imigrační zemí pro řadu obyvatel Commonwealthu, kteří měli díky politice Velké Británie snazší přístup do země. Velké vlny přistěhovalců se rozmístily v oblasti Anglie, největší koncentrace byla kvůli nejistotě, zda nebudou z Velké Británie vyhoštěni, v Londýně. Ti, co už byli rozhodnutí zůstat, se stěhovali na jih Anglie, kde se dokonce na určitých místech vytvořili etnické komunity hledající v sobě podporu a zázemí připomínající jim jejich zvyky a tradice. Dokázali se tím bránit proti pohlcení svých zvyklostí, v již zakořeněných tradicích hostitele. Přistěhovalci neměli pouze vliv na kulturu, ale také na strukturu obyvatelstva a ekonomiku státu. Vlny přistěhovalců dosáhly v průběhu času takového množství, že byla britská vláda nucena vytvořit zákony omezující příval přistěhovalců.

Následkem velkého přistěhovalectví z ostatních kontinentů bylo v Evropě v době po druhé světové válce rozšířené obyvatelstvo z různých zemí. Multikulturalismus se tak rozšířil i do ostatních států. Jejich nepřipravenost vyústila ve velkou rasovou diskriminaci a problémy, s nimiž se státy vyrovnávají dodnes. V porovnání s nimi se Anglie s přistěhovalectvím vyrovnala poměrně dobře.

První přistěhovalci se snažili přizpůsobit anglické kultuře, ale jejich vlastní kultura a zvyky zůstaly zachovány, protože si tím udržovali pouto se svými kořeny. K důležitosti zachování si vlastní identity přispěly i události z prvního září 2001 v New Yorku. Zejména muslimové se začali jako komunita uzavírat a chránit svou vlastní suverenitu. Rozvíjení muslimské kultury uvnitř anglického státu mělo stále větší vliv i na kulturu Angličanů, kteří se stávali tolerantnějšími k rozmanitosti své vlastní kultury.

S využíváním politiky multikulturalismu narůstala v Anglii i imigrace. Tam, kde azyl a imigrace nabývala negativních reakcí, se projevovaly předsudky vůči etnickým minoritám a to postupně podporovalo multikulturalismus. Ačkoli nebyly zaznamenány negativní postoje vůči ustanovením práv minorit, tím více se projevilo odmítání přijetí sociálního státu. Naopak se v nedávných letech projevila důležitost významu anglického postoje k multikulturalismu.

Dle mého názoru se politika multikulturalismu stala klíčovou složkou ve vyrovnání se s přistěhovalci. Sice můžeme politiku v Anglii za narušující zákony zabývající se politikou minorit považovat za nepřijatelnou, ale měla velký vliv na to, jak v současné době Anglie vypadá. Obecně si myslím, že multikulturalismus s sebou přináší jak kladné, tak i záporné důsledky. Na jednu stranu nutí stát lépe se přizpůsobovat menšinám ve společnosti, ale na stranu druhou může způsobovat nepříjemné zásahy do státní sociální politiky. Sociální politika Anglie se tak stává závislá na dalším vývoji obyvatelstva.

Použitá literatura

BALTES, B. Paul; SMELSER, J. Neil; *International encyclopedia of the social & behavioral sciences*; volume 15; Elsevier Science Ltd.; Amsterdam 2001; ISBN 0-08-043076-7.

BANTING, Keith; KYMLICKA, Will; *Multiculturalism and the welfare state – recognition and redistribution in contemporary democracies*; Oxford university press Inc.; New York 2006; ISBN 0-19-928918-2.

BARŠA, Pavel; STRMISKA, Maxmilián; *Národní stát a etnický konflikt – politologická perspektiva*; Centrum pro studium demokracie a kultury; Brno 1999; ISBN 80-85959-52-6.

BARŠA, Pavel; *Politická teorie multikulturalismu*; 1. vydání, Brno 1999, Centrum pro studium demokracie a kultury; ISBN 80-85959-47-X.

BEVIR, Mark; *Encyclopedia of governance*; volume II; Sage Publications, 2007; ISBN 978-1-4129-0579-4.

BLUNKETT, David; *A New England - An English identity within Britain*; Speech to the Institute for Public Policy Research (ippr); 14 March 2005; Supported by the Heritage Lottery Fund.

CLIFFORD, James; 1988; *The Predicament of Culture*; Twentieth-century Ethnography, Literature, and Art; Cambridge: Harvard University Press.

EDELSTEIN, Marilyn; *Multiculturalisms Past, Present, and Future*; College English; Vol. 68; No. 1 (Sep., 2005), pp. 14-41; National Council of Teachers of English Stable; URL: <http://www.jstor.org/stable/30044661>; Accessed: 16/04/2010 05:40.

ERIKSEN, H. Thomas; *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*; přeložili (z norštiny) Tereza Kuldová a (z angličtiny) Marek Jakoubek Triton; Praha 2007; Vyd. 1.; ISBN 978-80-7254-925-2

FANSHAWE, Simon; SRISKANDARAJAH, Dhananjayan; *'You Can't Put Me In A Box' - Super-diversity and the end of identity politics in Britain*; January 2010.

FRASER, Nancy; *Rozvíjení radikální imaginace – Globální přerozdělování uznání a reprezentace*; Filosofia, nakladatelství Filosofického ústavu AV ČR; Praha 2007; ISBN 978-80-7007-251-6.

FINCH, Tim; *Strangers into Citizens*; Head of Migration, Equalities and Citizenship Team; **ippr** - 27 April 2009; <http://www.ippr.org.uk/articles/index.asp?id=3477>.

GEERTZ, Clifford; *Interpretace kultur*; Praha 2000; Sociologické nakladatelství; ISBN 80-85850-89-3.

GIANNI, M.; *Cittadinanza Differenziata e Integrazione Multiculturale*; in Rivista Italiana di Scienza Politica – 1997, n. 3.

GIDDENS, Anthony; *Třetí cesta – Obnova sociální demokracie*; Mladá fronta; Praha 2001; ISBN 80-204-0906-8

GINSBURG, Norman; *Divisions of welfare – A critical introduction to comparative social policy*; Sage Publications; London 1992; ISBN 0-8039-8441-3.

HIRT, Tomáš; JAKOUBEK, Marek; *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit*; Ivo T. Budil, Petr Lozoviuk, Zdeněk Uherek, Jan Horský, Zdeněk R. Nešpor, Josef Fulka; Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o.; Plzeň 2005; ISBN 80-86898-22-9.

HUSSAIN, Asifa; MILLER, William; *Multicultural nationalism – Islamophobia, Anglophobia and Devolution*; University of Glasgow; Oxford University press 2006; ISBN 000485872.

JANDOUREK, Jan; *Sociologický slovník*; Portál, Praha 2007; ISBN 978-80-7367-269-0.

JOPPKE, Christian; *Multiculturalism and immigration: A comparison of the United States, Germany, and Great Britain*; European University Institute; Theory and Society; Vol. 25, No. 4 (Aug., 1996); pp. 449-500; Springer Stable; <http://www.jstor.org/stable/657908>; Accessed: 16/04/2010 05:27.

SARTORI, Giovanni; *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci – Esej o multietnické společnosti*; překlad Karolína Křížová 2005; Dokořán; ISBN 80-7363-022-2.

LOWE, Norman; *Mastering modern British history*; Palgrave 1998; third edition; ISBN 0-333-72106-3.

LOWE, Rodney; *The welfare state in Britain since 1945*; Palgrave; Macmillian 2005; third edition; ISBN 1-4039-1193-2.

Bakalářská práce

MASHALL, P. James; *The Cambridge illustrated history of the British empire*; Cambridge: Cambridge University Press; 2006; ISBN 0-521-00254-0.

MULLEY, Sarah; *Migration and Population: Getting blond rhetoric*; Senior Research Fellow; Left Foot Forward - 02 September 2009; <http://www.ippr.org.uk/articles/index.asp?id=3705>.

NATHAN, Max; *Mixing it*; Prospect - 10 October 2008; <http://www.ippr.org.uk/articles/index.asp?id=3263>.

PAXMAN, Jeremy; *Angličané: portrét národa*; Academia; Praha 2006; ISBN 80-200-1383-0.

TAYLOR, Charles; Amy Gutmanová; J.Habermas; K.A.Appiah; S.C.Rockefeller; M. Walzer; S. Wolfová; *Multikulturalismus, zkoumání politiky uznání*; Filosofia; Praha 2001; Epocha: Filozofický ústav AV ČR; ISBN 80-86328-64-3.